

נקודת המבט הפלסטינית ביחס לפתרון הסכסוך*

התבטאויותיהם ומעשייהם של ראשי הרשות הפלסטינית מוכיחים בבירור כי הם מעולם לא התכוונו להגיע לפשרה היסטורית אמיתית עם הציונות, המבוססת על חלוקת הארץ. את התהליך המדיני הגדירו הם עצמם כ"סוס טרויאני", שאיפשר לפלסטינים להגיע לעמדה מדינית וצבאית משופרת לקראת המערכה המכריעה על העצמאות ועל השיבה - מערכה אשר נועדה להביא בסופו של דבר להחרבתו של המפעל הציוני

זכה
במקום הראשון
בתחרות
פרס הרמטכ"ל
לכתיבה בענייני
צבא וביטחון

סא"ל יהונתן

היעדים המוצהרים של הרשות הפלסטינית

הפסגה השנייה בקמפ דייוויד (יולי 2000), שחתמה כמעט עשור של הידברות מדינית בין ישראל לנציגי העם הפלסטיני בשטחים וכשש שנים של הסדר ביניים - מאז ההכרה ההדדית בין ישראל לאש"ף - לא הצליחה, כקודמתה, להביא לחתימה על חוזה שלום ישראלי-פלסטיני, המסיים את הסכסוך ארוך השנים בין התנועה הלאומית הפלסטינית לבין הציונות. המשאומתן בין ראש ממשלת ישראל, אהוד ברק, לבין ראש הרשות הפלסטינית, יאסר ערפאת (העומד גם בראש אש"ף והפת"ח), בשושבינות הנשיא האמריקני, ביל קלינטון, רק חידד את הפערים הקיימים בין הצדדים בסוגיות המהות

הנוגעות לסכסוך. חרף הרעיונות וההצעות, שהלכו כברת דרך ארוכה לקראת הפלסטינים (גם על-פי עדותם), נותרה העמדה הפלסטינית תקיפה ובלתי מתפשרת בעמדות היסוד שתיקן: הסתמכות על כל ההחלטות שהתקבלו במסגרת האו"ם כמקור

הפער המדיני הבלתי ניתן לגישור בין הרשות הפלסטינית לישראל, שנחשף במשאומתן על הסדר הקבע, נובע בראש ובראשונה מהשוני המהותי בתפיסת שני הצדדים את אופיו של הסכסוך ואת תכלית המשאומתן

הלגיטימיות ל"בעיית פלסטין", נסיגה ישראלית מלאה מהשטחים שנכבשו ב-1967, ובכללם באזור ירושלים, הקמת מדינה פלסטינית בעלת ריבונות מלאה והסדרתה של הבעיה הפלסטינית על בסיס החלטה 194 של עצרת האו"ם, דהיינו הכרה ישראלית באחריותה לבעיית הפליטים, מתן אפשרות לשיבת הפליטים וצאצאיהם לבתיהם ולרכושם במדינת ישראל ומתן פיצויים לפליטים.

גם פסגת טאבה (ינואר 2001) והיוזמה המדינית של הנשיא קלינטון, שנערכו בעיצומה של "מלחמת העצמאות והשיבה" הפלסטינית, ואשר היו מאמץ אחרון של ממשלת ישראל ושל הממשל האמריקני ערב בחירות מבית בישראל ובארה"ב, לא הניעו את הרשות הפלסטינית להגמיש את עמדות היסוד המדיניות שלה.

הפער המדיני הבלתי ניתן לגישור בין הרשות הפלסטינית לישראל, שנחשף במשאומתן על הסדר הקבע, נובע בראש ובראשונה מהשוני המהותי בתפיסת שני הצדדים את אופיו של הסכסוך ואת תכלית המשאומתן. הגישה הישראלית רצתה לראות את העימות כסכסוך מדיני בין שתי יישויות, המוכנות להגיע לפשרה היסטורית, שתביא לדו-קיום אמיתי

קצין מודיעין

קריקטורה שהופיעה באתר אינטרנט של החמאס

בין שתי מדינות. הפשרה ההיסטורית - על-פי הגישה הישראלית - הייתה כרוכה בויתור הדדי על חלום הארץ השלמה, דהיינו ארץ-ישראל השלמה מצד אחד ופלסטין השלמה מצד אחר. המשא ומתן, על-פי הגישה הזאת, נועד למצוא נוסחה שתגשר על הפערים בין עמדות הצדדים על בסיס מאזן ויתורים "הוגן" במרכיבי המהות (לדוגמא, הכרה ישראלית במדינה פלסטינית וגמישות בסוגיית ירושלים בתמורה לויתור פלסטיני בסוגיית הפליטים). הסדר הקבע מבחינת ישראל הוא תכלית המשא ומתן, ומשמעותו בראייה הישראלית היא קץ הסכסוך וסתימת הגולל על תביעות פלסטיניות אפשריות נוספות - בוודאי בסוגיות העלולות לשנות את אופי ההסדר מיסודו (שיבת פליטים לתחומי מדינת ישראל הריבונית, החזרת הרכוש והנכסים הפלסטיניים הפרטיים והציבוריים).

הגישה הפלסטינית הייתה שונה בתכלית מזו הישראלית הן בהנחות היסוד ביחס למהות הסכסוך והן בתכלית המשא ומתן. בראייתה של

הרשות הפלסטינית בראשות ערפאת (וכך גם בראייה של אש"ף ושל הפת"ח) אין מדובר בסכסוך מדיני בין יישות פלסטינית לבין מדינת ישראל על שטח אדמה מוגדר, אלא במאבק בין שתי תרבויות ("סראע חדארי". ובתעתיק מזרחני: "צראע חצ'ארי"),

המנוגדות בתפיסת עולמן ובשאיפותיהן הלאומיות. המאבק בין הציונות לבין התנועה הלאומית הפלסטינית, הנמשך כבר יותר מ-100 שנים (ערפאת מציין את ועידת באזל כנקודת המפנה ההיסטורית) המיט "אסון" ("נכבה") על העם הפלסטיני. האסון, שבא לידי ביטוי ב"גירוש הכפוי של העם הפלסטיני מארצו" ב-1948 וב-1967 ובהיותו

נתון מאז תחת "עול הכיבוש", הוא בבחינת "עוול היסטורי". הישראלים משולים על-פי התפיסה הזאת ל"פולשים" ("רזאה". ובתעתיק מזרחני: "ע'זאה") לארץ לא להם, שהקימו יישות שהיא בבחינת "נטע זר" במרחב הערבי והאסלאמי.

ואשר משמשת כבסיס ל"אימפריאליזם" ולתרבות של המערב. מדובר איפוא במאבק קיומי היסטורי בין המפעל הציוני ("אל-משרוע א-סהיוני". ובתעתיק מזרחני: "אל-משרוע א-צהיוני") לבין המפעל הלאומי הפלסטיני ("אל-משרוע אל-וטני אל-פלסטיני").¹

התפיסה הזאת עדיין עומדת ביסוד המצע האידיאולוגי ה"מהפכני" של תנועת הפת"ח, שבראשה עומד ערפאת. המצע הזה לא השתנה מאז הוועידה הכללית האחרונה שהתכנסה ב-1989, וזאת למרות הפנייה לנתיב ההידברות המדינית עם ישראל. פרסומים רשמיים רבים של תנועת הפת"ח ושל הרשות הפלסטינית מוכיחים כי

מבחינתם התפיסה הזאת עדיין תקפה. סחר חשב (בתעתיק מזרחני: צח'ר חבש), החבר בוועדה המרכזית של הפת"ח, ממיסדי התנועה והנחשב לאידיאולוג הרשמי של הפת"ח, התייחס בנאום שנשא בשמו של ערפאת למשמעותו של

התפיסה שמדובר במאבק בין שתי תרבויות עדיין עומדת ביסוד המצע האידיאולוגי ה"מהפכני" של תנועת הפת"ח, שבראשה עומד ערפאת, למרות הפנייה לנתיב ההידברות המדינית עם ישראל

"מאבק התרבויות" הפלסטיני-ישראלי (הנאום פורסם בעיתון הפלסטיני הרשמי "אל-ח'יאת אל-ג'דידה" ב-30 בינואר 2001):

"הניסיון הוכיח כי ללא כינון המדינה הפלסטינית על כל האדמה לא יוגשם שלום. אנו עוברים שלבי מאבק, שבאמצעותם אנו יכולים לדחוף את החברה הציונית להיפטר מן הציונות, שכן לא ייתכן דו-קיום בין הציונות לבין התנועה הלאומית הפלסטינית. על היהודים להיפטר מן הציונות השולטת בהם, מטילה אותם למערכה אחר מערכה ואינה משרתת את האינטרסים שלהם. הם

צריכים להיות אזרחים במדינת העתיד, מדינת פלסטין הדמוקרטית."

ברוח דומה נכתב בחוזר פנימי של הוועדה העליונה של תנועת הפת"ח בגדה המערבית:

"הי אנשי הפת"ח הלוחמים הגיבורים... אין חזרה לאחור, אין חזרה לחטא הגדול, לטעות ולתעיה. פלסטין הגדולה לא תהיה השומר הקטן של חופי תל-אביב. פלסטין, העולה

והמתנשאת בדם ובהחלטה שקיבלה, הסירה מעליה את לבוש העבדות... והיום האגדה הציונית החלה לסגת מעמדותיה, האגדה תיכנע, והם ייצאו מאדמתנו, הם יצאו מגילה, מעופרה ומבית"ר, הם ייצאו מאגדת השווא שלהם, ואנו צועדים לעבר האינתיפאדה כדי להגיע ללידה... השנה אנו מוצאים מנוח מפני האויב, בעוד אנו מקלפים את קליפת האגדה שיצר ומעצבים אותה מחדש כפי שנרצה... ובעת הזאת מתחילים להתעצב גבולות פלסטין; מכל בית, מכל חזה, מכל זעקה, מכל טיפת דם מתחילים גבולות פלסטין...

לא תהיה התפיסות בין דיר-יאסין לבין ההגנה, ולא השלמה בין דלאל אל-מררבי (בתעתיק מזרחני: אל-מע'רבי) לברק ולא שלום בין הפזורה לבין מה שנקרא תוכניות השלום ויישוב הפליטים. זו אינתיפאדת השיבה לסיסמאות הראשונות של הכפר, של הבית ושל המפתח... תנועת הפת"ח הודיעה על תנאיה לשלום והם: זכות השיבה לפליטים

הפלסטינים בהתאם להחלטה 194 לבתייהם בפלסטין נוסף על זכותם לפיצויים, נסיגה ישראלית מלאה לגבולות 1967, החזרת ירושלים לריבונות ערבית פלסטינית, הזכות להקמת

מדינה ולהגדרה עצמית, סילוק ההתנחלויות, גירוש המתנחלים וקץ הכיבוש על כל שרידיו... אם היעדים האלה לא יוגשמו, הדרך שבה תבחר תנועת הפת"ח ברורה - המאבק והלחימה בכל האמצעים והשיטות כדי לממש את הזכויות האלה".²

בכל הנוגע להסדר הבעיה הפלסטינית עורכים הרשות הפלסטינית, אש"ף והפת"ח הבחנה ברורה בין "פתרון מדיני" ("חל סיאסי") לבין "פתרון היסטורי" ("חל תאריכי").³ ההבחנה הזאת שואבת השראה ולגיטימציה מהחלטות המועצה הלאומית הפלסטינית (מל"פ) ה-12 משנת 1974, שהתפרסמו כ"תוכנית השלבים" של אש"ף. "תוכנית השלבים" באותה עת ביטאה שינוי מהותי באסטרטגיה של אש"ף, אשר עבר ממשנה נוקשה של מאבק מזוין ללא פשרות לשחרור כל פלסטין לנכונות לשחרור הדרגתי של פלסטין בהתאם לנסיבות המדיניות

והצבאיות מבלי לוותר על עקרון "המאבק המזוין" או על שעל כלשהו מאדמת פלסטין. להלן אחדות מההחלטות שהתקבלו בוועידה ה-12 של מל"פ, אשר סללה את דרכו של ערפאת לנאום בפני עצרת האו"ם ופתחה את הדרך המדינית לאש"ף:

סעיף 2: "אש"ף ייאבק בכל האמצעים, ובראשם המאבק המזוין, כדי לשחרר את האדמה הפלסטינית ולהקים את שלטון העם הלאומי העצמאי הלוחם על כל חלק מהאדמה הפלסטינית אשר ישוחרר. [זו] התפתחות אשר תביא

לשינוי גדול יותר במאזן הכוחות למען עמנו ומאבקו".

סעיף 3: "אש"ף ייאבק בכל יוזמה להקמת יישות פלסטינית... תוך ויתור על הזכות הלאומית ושלילת העם הפלסטיני מזכות השיבה וההגדרה העצמית על אדמתו הלאומית".

סעיף 4: "כל צעד אשר יביא לשחרור יתבצע במסגרת

"הפתרון המדיני" הוא עבור הפלסטינים בבחינת הטקטיקה המשרתת את האסטרטגיה. הפנייה הפלסטינית ל"פתרון מדיני" נובעת מתוך הכרה בחולשה "הזמנית" של הצד הפלסטיני לעומת ישראל

הפסגה השנייה בקמפ דייוויד (יולי 2000)

המשאומתן בין ברק לערפאת רק חידד את הפערים הקיימים בין הצדדים בסוגיות המהות הנוגעות לסכסוך

נגד ישראל) חזון בר-מימוש וצעד לקראת יצירת התנאים (ובמרכזם התנאים הדמוגרפיים) לכינון מדינה דו־לאומית ב"פלסטין", היא "מדינת פלסטין הדמוקרטית", שתשתלב במרחב הערבי והאסלאמי.⁸

תהליך הסדרי הביניים במסגרת "הצהרת העקרונות" של אוסלו נתפס על-ידי הפלסטינים כחלק מ"הפתרון המדיני", דהיינו כמהלך טקטי ביסודו. בספרו "הסכנה ההיסטורית וגבולות השלמות הלא-מית" משנת 1994 מסביר סח'ר חבש כי ההליכה הפלסטינית לתהליך אוסלו מתבצעת על יסוד של תוכנית לאומית אסטרטגית בעלת חזון ולטווח ארוך. בדבריו אין אפולו־גטיקה (בבחינת "לא ניתן להשיג מעבר למה שהו־שג") ואין שום רמז על כוונה להגיע ל"פשרה היסטורית" עם הציונות ועם מדינת ישראל. הניתוח שעורך חבש מתייחס למרכיבים הבאים:

■ מקורה של ה־סמכות לתהליך אוסלו היה ועודנו החלטות הוועידה ה־12 של המל"פ, קרי "תוכנית השלבים".

■ נקודת המוצא לפנייה הפלסטינית למסלול המדיני היא הנסיבות המדיניות הכוללות ומגמת הנסיגה ("תראג'ע") במפעל הציוני, הבאה לידי ביטוי בנכונות הישראלית המעשית לוותר על חלום ארץ־ישראל השלמה ולסגת משטחי 1967.

■ היעדים האסטרטגיים והחזון הפלסטיני לא השתנו כתוצאה מהכניסה לתהליך אוסלו. הפתרון הצודק ובר־הקיימא לבעיית פלסטין ייתכן אך ורק במימוש זכות השיבה לפליטי 1948 ולצאצאיהם ובהקמת המדינה הפלסטינית הדמוקרטית על כל האדמה הלאומית.

■ מימוש יעדים הדרגתי: ראשית, הסדר הביניים, שהוא שלב מעבר, שבו תשיג הרשות הפלסטינית שליטה בגדה המערבית וברצועת עזה. רק לאחר מכן יושג "הפתרון הסופי" (כך בלשוננו) – סילוק הכיבוש ומימוש החירות והעצמאות הלאומית לצד דבקות במאבק המזוין ובאינתיפאדה כדי להניע את "המאבק העתידי, אשר יהפוך את האיחוד הדמוקרטי ("תוחיד דימוקרטי") של כל שטח פלסטין לעניין אפשרי למימוש".

■ הבחנה בין היעדים הטקטיים ליעדים האסטרטגיים:

יישום אסטרטגיית אש"ף להקים את המדינה הפלסטינית הדמוקרטית, כפי שנוסח בהחלטות המל"פ הקודמות".

סעיף 10: "במסגרת התוכנית הזאת תגבש הנהגת המהפכה את הטקטיקה אשר תשרת ותאפשר ליישם את המטרות האלה".⁴

"הפתרון המדיני" הוא איפוא בבחינת הטקטיקה המשרתת את האסטרטגיה. הפנייה הפלסטינית ל"פתרון

מדיני" נובעת מתוך הכרה בחולשה "הזמנית" של הצד הפלסטיני במשוואת הכוחות עם ישראל, ותכליתה להביא לשיפור עמדות מתמיד, באמצעות הסדרים מדיניים, אשר יביאו בסופו של התהליך ההיסטורי (הדטרמיניסטי בראייה הפלסטינית) להטיית מאזן הכוחות באופן מוחלט לצד הפלסטיני. ההסדרים המדיניים מאפשרים לקבוע סדר עדיפות במימוש יעדי הביניים והיעדים האסטרטגיים ובכל מקרה אינם מבשרים את קץ הסכסוך עם ישראל ועם הציונות.⁵ בצד הפלסטיני קיימת הסכמה

ערפאת ומרוואן ברגותי

מרוואן ברגותי: "מי שחושב שניתן להגיע להכרעה בענייני הסדר הקבע, דוגמת הפליטים, ירושלים, ההתנחלויות והגבולות בעזרת משאומתן שונה באשליות. בעניינים האלה עלינו לנהל מערכה בשטח לצד מערכת המשאומתן... אני מתכוון לעימות"

לאומית רחבה (שעליה אין עוררין) ולפיה אין לפלסטיני כלשהו הסמכות לוותר בשם העם הפלסטיני על פרט כלשהו מתוך ה"ת'אבת" – עקרונות היסוד לפתרונה של בעיית פלסטין.⁶ הצעת החוקה הפלסטינית, שהוגשה לאישור ערפאת באמצע שנת 2000, קובעת כי: "פלסטין היא רכוש פיקדון של העם הפלסטיני לדורותיו, והזכויות הלאומיות שבה הן מורשת משותפת לכל הפלסטינים. חובתם לשמור עליה, להעבירה מדור לדור ולהגן עליה".⁷ משמעות הדברים: "שערי העימות" והלגיטימציה להמשך המאבק ו"האינתיפאדה" נותרים "פתוחים" בפני העם הפלסטיני לדורותיו, כל עוד לא הושג במלואו "הפתרון ההיסטורי".

"הפתרון ההיסטורי" מבטא בחשיבה הפלסטינית את השגת "הצדק" הפלסטיני, שמשמעותו תיקון "העוול ההיסטורי" שנגרם לעם הפלסטיני עם כניסתה של הציונות לארץ־ישראל. המינוח החוזר ונשנה (גם בתקופת המשאומתן המדיני) בנאומיו של ערפאת בדבר "שלום צודק וכולל" משמש מעין קוד לתפיסתו האסטרטגית. זו רואה בשיבת הפליטים לתחומי מדינת ישראל (לצד מאבק לאומי בלתי פוסק וניסיון ללכד מחדש את העולם הערבי למערכה צבאית

נמצאים בהסדר מדיני ולא בהתפייסות היסטורית".¹⁰

הדרך למימוש היעדים האסטרטגיים

הרשות הפלסטינית, אש"ף והפת"ח מתרגמים את תפיסת "המאבק ההיסטורי" לכלים מעשיים בזירת העימות הכולל עם הציונות – עימות אשר מעצם טבעו ההיסטורי נמשך כל העת גם בעידן של משא-ומתן ושל הסדרים מדיניים. "ארגז הכלים" הפלסטיני כולל אמצעים מסוגים שונים, אשר המכנה המשותף שלהם הוא חתירה לערער את יסודותיה של מדינת ישראל כמדינה ציונית ולהפוך בברות השנים את הצד הפלסטיני לחזק במשוואת הכוחות.

היעד הראשון והחשוב ביותר בשלב הנוכחי של העימות, שאותו הגשימה התנועה הלאומית הפלסטינית, היה ניצול תהליך אוסלו לשם שחרור ולו שטח ראשון וקטן מאדמת פלסטין, מה שאיפשר להעביר את זירת העימות – לראשונה – לתוך ולעומק שטחי פלסטין. הקמת המדינה הפלסטינית העצמאית ובעלת הריבונות המלאה על שטחי '67 נתפסת בהקשר לכך כשלב חיוני בבניית ראש הגשר, שתכליתו להעניק יכולת לצד הפלסטיני לחבר באופן מעשי את הפזורה הפלסטינית לפלסטין, להעמיק את הזיקה הפוליטית, החברתית והכלכלית עם "העומק האסטרטגי הפלסטיני" בשטח מדינת ישראל (ובממלכה ההאשמית) ובסיכומו של דבר להציב איום על היציבות האזורית באופן המשרת את היעדים האסטרטגיים הפלסטיניים.

הכלי המרכזי שבו עושה הרשות הפלסטינית שימוש קבוע למימוש היעדים המדיניים הינו הפעלת האלימות והטרור נגד ישראל. פרצי האלימות, שליוו את תקופת הסדרי הביניים עם ישראל, לא היו עממיים וספונטיים (אירועי מנהרת הכותל, מהומות הר חומה, אירועי הנכבה, ימי הזעם) כטענת הפלסטינים, אלא מהלך מתוכנן על-ידי הרשות הפלסטינית, שנעזרה בהפקתם בעיקר בתנועת הפת"ח (בשיתוף פעולה עם ארגונים אחרים) כדי ליצור מנוף לחץ על ישראל כדי שתגמיש את עמדותיה בסוגיות המהות.

ההחלטה הפלסטינית לפתוח ב"מלחמת העצמאות והשיבה" הבשילה כבר בתחילת שנת 2000. הסימנים הראשונים הברורים ניכרו בלשון התקיפה שנקט ערפאת בשיחות בתוך "המגרש הביתי" שלו – במפגשים עם ה"שביבה", צעירי תנועת הפת"ח ברמאללה ובשכם. במפגשים האלה (אפריל 2000) כינה ערפאת את צעירי הפת"ח "הגנרלים החדשים" ואיים "לפתוח באינתיפאדה חדשה" כדי לכפות על ישראל את "הקמת המדינה הפלסטינית העצמאית".¹¹ מרוואן ברגותי, ראש הוועדה העליונה של הפת"ח ביהודה ושומרון הבהיר ב"תורה

ערפאת בכנס של צעירי ה"פת"ח (ה"שביבה") נותן לגיטימציה לדרך המאבק המזוין

הנסיגה המלאה של כוחות הכיבוש מכל האדמות הפלסטיניות, ובכללן ירושלים, הינה שלב ראשון לפעולת המאבק ("נידאל". ובתעתיק מזרחי: "נצ'אל"), אשר הכרח שתימשך באמצעים אחרים ליישום היעדים האסטרטגיים.⁹

ד"ר כמאל אל-אסטל (מבכירי המשרד הפלסטיני לתכנון ולשיתוף פעולה, המתפקד כמשרד החוץ בפועל) ניתח בחורף 2000 את המגעים המדיניים בין ישראל לרשות הפלסטינית ערב קמפ דייוויד במאמר שפורסם בכתב העת א-

סיאסה אל-פלסטיניה. אל-אסטל קובע במאמרו כי "ההסדר המדיני... הוא ביטוי להפסקת-אש (הודנה) זמנית... הסכסוך הערבי-ציוני הוא סכסוך תרבותי, שיימשך אף אם ייחתם חוזה שלום... האיזור ימשיך לחיות בצל המשוואה – שלום בלתי מושלם ומלחמה ללא קץ... ההתפייסות אינה היסטורית... המאבק יימשך בכל שוחות המאבק... אנו

הרשות הפלסטינית, אש"ף והפת"ח מתרגמים את תפיסת "המאבק ההיסטורי" לכלים מעשיים בזירת העימות הכולל עם הציונות – עימות אשר מעצם טבעו ההיסטורי נמשך כל העת גם בעידן של משא-ומתן ושל הסדרים מדיניים

ממשלחת המשאומתן בראשות המפקד הסמל אבו עמאר לעמנו הפלסטיני הגיבור: היו נכונים, מערכת ירושלים החלה. זו משמעות חזרת המשלחת הפלסטינית לאדמת המולדת מקמפ דייוויד, בלי שוויתרה על עמדות היסוד הפלסטיניות המוצהרות: לא יהיה שלום ללא ירושלים, בירת הנצח של מדינת פלסטין, לא תהיה יציבות, ולא יהיה ביטחון באזור כולו, אלא בהיענות ישראל לדרישות הלגיטימיות הבין-לאומיות".¹⁴

כשלושה שבועות לפני פרוץ האירועים הייתה הכתובת ברורה על הקיר. במאמר בעיתון א-סבאח (בתעתיק מזרחני: "א-צבאח"), העיתון הרשמי של הרשות הפלסטינית, הודיע יאסר חליל סלאח (בתעתיק מזרחני: יאסר ח'ליל צלאח. ככל הנראה זהו שמו הספרותי של עורך העיתון, יאסר אל-קדווה) על העיתוי הקרוב ועל העילה הצפויה – ירושלים – לפתיחת "מערכת האינתיפאדה והג'יהאד" נגד ישראל, ובלשונו: "ההגנה על ירושלים דורשת דם. בדם בלבד נגן על ירושלים. הגיע זמן הניצחון והנפילה חלל... מערכת ירושלים היא אם המערכות... אנו נתקדם ונכריז על אינתיפאדה כוללת למען ירושלים. הגיע זמן האינתיפאדה, הגיע זמן האינתיפאדה, הגיע זמן הג'יהאד, הגיע זמן ירושלים, וירושלים קוראת".¹⁵

הפעלת אלימות נתפסת כלגיטימית ונשענת בראייה הפלסטינית על "זכות העמים" לנקוט "התנגדות" לשם השגת שחרור לאומי והגדרה עצמית. כדי להותיר את חרב האלימות מוכנה בנדן כל העת הקימה הרשות הפלסטינית את מנגנון ההכוונה הפוליטית, הכפוף ישירות לערפאת, ואשר אחראי לגיוס הלאומי ("תעביאה") ולעיצוב דעת הקהל הפלסטינית בכל

המישורים, החל מגני-הילדים, עבור דרך הנוער הפלסטיני וכלה בחיילים, בקצינים ובעובדים במגזר הממשלתי. המנגנון, אשר לו נציגים מטעמו בכל מוסד ממשלתי ובכל היחידות הצבאיות, מבצע פעולות נרחבות להסברה ול"הכשרת לבבות". (הקצינים של מנגנון ההכוונה הפוליטית משמשים מעין "פוליטרוקים" בגרסה הפלסטינית). הפעולות כוללות הוצאת פרסומי הסברה רבים, עריכת הרצאות ליחידות,

שבעל-פה" (מארס 2000) לאן נושבת הרוח בצמרת הפת"ח: "מי שחושב שניתן להגיע להכרעה בענייני הסדר הקבע, דוגמת הפליטים, ירושלים, ההתנחלויות והגבולות בעזרת משאומתן שוגה באשליות. בעניינים האלה עלינו לנהל מערכה בשטח לצד מערכת המשאומתן... אני מתכוון לעימות. אנו זקוקים לעשרות מערכות דוגמת מערכת מנהרת אל-אקצא... בהתנחלויות לא נאבקים בעזרת תחנונים, אלא באמצעות כוח הנשק... זכותו של עמנו להיאבק בישראלים בגדה

המערבית, ברצועת עזה ובירושלים בכל השיטות והדרכים".¹² שבועיים לפני פסגת קמפ דייוויד (25 ביוני 2000) ופעם נוספת בכינוס של הפת"ח בשכם דיבר ערפאת מפורשות על האפשרות לחזור לדרך "המאבק המזוין", שבה דגלו הפת"ח ואש"ף קודם לכניסה למסלול ההסדרים: "את נפשנו... נקריב למען פלסטין... אנו נלחמים על אדמתנו... ומי ששכח, שיזכור את מערכת כראמה (פעולת צה"ל בשטח ירדן נגד מחבלים שהונהגו על-ידי אש"ף ושמצוינת בהיסטוריוגרפיה הפלסטינית כניצחון הערבי הראשון על צה"ל), מערכת ביירות ושבע השנים של האינתיפאדה. אנו מוכנים למחוק הכול ולהתחיל הכול מחדש".¹³

ההחלטה הסופית נפלה מייד בסיומה של ועידת קמפ דייוויד, וכל שנותר היה לקבוע את סוגיית העיתוי ואת העילה המיידית לפרוץ העימות. במסמך תיעודי מפורט על פסגת קמפ דייוויד, שפורסם בעיתון אל-חיאא אל-ג'דידה (20 בספטמבר, תשעה ימים לפני פרוץ האירועים) מציין סחר חשב כי בתגובה להצעות הישראליות והאמריקניות בקמפ דייוויד "האח אבו עמאר (ערפאת) דיבר בלשון האדם המאמין,

אשר רואה את הדברים העומדים בפניו ובפני העם הפלסטיני הנשגב – אופציית העימות".

המסר הזה תורגם מייד לאחר הפסגה במעין פקודת יום, שהופצה לכוחות הביטחון הלאומי ברצועת עזה, ובעקבותיה הוכנו כוחות הביטחון הלאומי לאפשרות קרובה של פתיחת מערכה אלימה נגד ישראל. במסמך הזה, הנושא את הכותרת "המערכה התחילה", נכתב כדלהלן: "קריאה, קריאה, קריאה

ההחלטה הסופית נפלה מייד בסיומה של ועידת קמפ דייוויד, וכל שנותר היה לקבוע את סוגיית העיתוי ואת העילה המיידית לפרוץ העימות

ערפאת בשכם מאיים לחזור למאבק המזוין – יוני 2000

האינתיפאדה ושל "מערכת המשא ומתן".¹⁷

■ יצירת היפוך במאזן הדמוגרפי בפלסטין באמצעות שיבת הפליטים כדי להכשיר את התנאים למדינה הדו-לאומית. התפיסה הפלסטינית – שלפיה ישנה לגיטימציה למאבק עד למימוש מלא של זכות השיבה ולא-יסגירת "שערי העימות" עד להשגת "הפתרון ההיסטורי" – מותירה את הדלת פתוחה להמשך הניסיונות לערער את יסודותיה של מדינת ישראל גם לאחר השגתו של הסדר מדיני. חודשים אחדים לפני מותו, בנאום בשמו של ערפאת בחזית האוריינט האוס בירושלים, ביטא פייסל (בתעתיק מזרחני: פייצל) חוסייני, מבכירי הנהגת הפת"ח, את

קריקטורה שהופיעה ב"גירוזלם ריפורט" הממחישה את האסטרטגיה של ערפאת: מאיץ בדרך הטרור ובולם את תהליך השלום

הביטחון הפלסטיני בניצחונו ההיסטורי על הציונות ולו משום הגורם הדמוגרפי. לדבריו, "האופציות שלהם (של הישראלים) קשות יותר מהאופציות שלנו, שהרי לנו יש כעת פחות מארבעה מיליון פלסטינים מהנהר לים, וזאת לעומת כארבעה מיליון שאינם פלסטינים. בשנת 2010 יהיה שוויון בין מספר הפלסטינים ובין המספר של אלה אשר אינם פלסטינים. בשנת 2045 הפלסטינים יהיו 75% מכלל התושבים בחבל ארץ זה. בשלב הזה בדיוק נאמר לישראלים, כי אנו מציעים להם מדינה ישראלית, ואם לא תסכימו, אתם תפסידו".¹⁸

■ עידוד הזיקה בין שני חלקי העם הפלסטיני ב"פלסטין" (פוליטית, חברתית וכלכלית)

ועידודה של מגמת הבדלנות של הפלסטינים בישראל כדי לערער את יסודות המדינה מבפנים. לכן רואה הרשות הפלסטינית בעין יפה יוזמות בקרב הנהגת הפלסטינים בישראל, החותרות לבטל את אופיה היהודי של מדינת ישראל ולהכריז עליה כ"מדינת כל אזרחיה".

את השתקפות הקו המדיני של הרשות הפלסטינית כלפי הפלסטינים אזרחי ישראל ניתן למצוא בדברים שנשא חבר הכנסת עזמי בשארה בהרצאה בפורום של פוליטיקאים ושל

ארגון מחנות קיץ מדי שנה לעשרות אלפי תלמידים (שבהם מושם דגש על הזכות הפלסטינית ב"פלסטין" 48) ובהם לומדים הצעירים להפעיל נשק ככלי לגיטימי במאבק, הסברת מדיניותה של ההנהגה הפלסטינית בפקודות יום ליחידות וכו'. כלל הפעילות הזאת מכוונת לחנך את הדור הנוכחי ואת הדור הצעיר על ערכי היסוד הפלסטיניים הבלתי מתפשרים (עצמאות, ירושלים, שיבה), ערעור הלגיטימציה של עצם קיומה של מדינת ישראל, שלילת זכות היהודים לחלק ולנחלה בפלסטין, עידוד מגמות אנטישמיות מובהקות וכן הכשרת

הדור לערכי ה"אסתשהאד" (הנפילה חלל) והמוכנות היומיומית להקרבה עצמית למען השגת כלל היעדים הפלסטיניים כביטוי לסיסמת הפת"ח "מהפכה עד לניצחון". הימנון מחנות הקיץ, שנערכו בשטחי הרשות הפלסטינית בקיץ 2001, כלל, בין היתר, את השורות הבאות: "אנו הצעירים... נקריב נפשנו למען יאסר [ערפאת]... מתאמנים בנשק, צעירים נוקמים... מהפכה, מהפכה עד לניצחון".¹⁶

את המהלך המכריע ההיסטורי בתהליך הכניעתה של הציונות רואה הרשות הפלסטינית בשילוב הגורמים הבאים:

■ גיבוש אחדות לאומית במחנה הפלסטיני, הנסמכת על הקונסנזוס סביב עקרונות היסוד

הפלסטיניים. אחד מהישגיה החשובים של "מלחמת העצמאות והשיבה" הפלסטינית היה (ועודנו) כינון מסגרת לתאום-על בין הכוחות הפוליטיים בזירה הפלסטינית, הנקראת "הכוחות הלאומיים והאסלאמיים". הגוף הזה הפך להיות הגורם המנהל (מטעמה של הרשות הפלסטינית) את האינתיפאדה, הקובע את מדיניות הטרור ומתבלט כמקור הסמכות החדש (המאפיל אף על אש"ף, שאינו מייצג את הגורמים האסלאמיים) בהתוויית המטרות המדיניות של

הפעלת אלימות נתפסת כלגיטימית ונשענת בראייה הפלסטינית על "זכות העמים" לנקוט "התנגדות" לשם השגת שחרור לאומי והגדרה עצמית

סמל הכוחות הלאומיים והאסלאמיים הממחיש את התלכדות כל הכוחות הפוליטיים הפלסטיניים סביב התפיסה של שחרור כל פלסטין

אנשי רוח פלסטינים בתחילת 1999. בשארה מאמץ את הטרמינולוגיה של הרשות הפלסטינית, של הפת"ח ושל אש"ף וקובע כי "פתרון הקבע הוא שלב הביניים", וכי "ישראל היא זו אשר צריכה להיות מוטרת מהעתיד... כל עוד הצדק הוא אבן הבוחן, האפרטהייד אינו יכול להיות חלופה לו אלא היישות הדור לאומית, אשר הסימנים האפשריים היחידים לה כעת הינם חיזוק הקשר בין הפלסטינים משני צידי הקו הירוק ותמיכה בדרישת הערבים בישראל להפוך את המדינה למדינת כל אזרחיה. זו התוכנית היחידה הקיימת כעת, ואשר קרובה במשמעותה הבסיסית למדינה דו-לאומית".¹⁹

מהצד השני של המתרס הפוליטי עוסק ראיד סלאח (בתעתיק מזרחני: צלאח), ממנהיגי התנועה האסלאמית בישראל, בבניית "חברה פלסטינית עצמאית" ("מוג'תמע עיסאמי". בתעתיק מזרחני: "מג'תמע עצאמי"), ההולכת ומתנתקת מהחברה הישראלית ונסמכת על מוסדות כלכליים וחברתיים שהיא מקימה לעצמה תוך חיזוק הקשר עם "האחים" בגדה המערבית.²⁰

ערפאת עצמו – בנאום טלפוני במהלך כנס תמיכה בו בגליל (7 בדצמבר 2001) – פנה לפלסטינים "בגליל, במשולש ובנגב" וכינה אותם חלק מהעם הפלסטיני הגיבור, שאינו נכנע ודבק ב"ארד א-רבאט" (בתעתיק מזרחני: ארץ' א-רבאט. זהו מושג אסלאמי, שמשמעותו שטח כינוס לצבא המוסלמים). ערפאת הציג את

החזון הפלסטיני המשותף לכלל העם הפלסטיני באשר הוא (ובמשתמע גם של פלסטיני ישראל), המתבסס על "הלגיטימיות הבינ-לאומית" (שם קוד לכל החלטות האו"ם העוסקות בנושא הפלסטיני), ובראש ובראשונה מימושה של זכות השיבה.²¹

■ החתירה לגייס תמיכה ערבית פעילה במאבק הפלסטיני

כחלק מהתפיסה הרואה את המאבק המזוין ואת החזית הערבית הצבאית כשיריה וקיימת גם בעת המשא-ומתן

וביתר בתוקף בשלב שבו יתרחש העימות על מימושה של זכות השיבה. עות'מאן אבו ררביה (בתעתיק מזרחני: ע'רביה), ראש מנגנון ההכוונה הפוליטית, הציג במאמר המערכת של העיתון הרשמי הפלסטיני "א-ראי" (דצמבר 2001) את התפיסה הפלסטינית בהקשר לכך בכותבו: "האומה (הערבית) והעם הפלסטיני יוסיפו לנהל את המערכה על הזכויות הלאומיות הפלסטיניות ועל זכויות האומה... עד אשר הכיבוש ורוח הכיבוש יעקרו מן השורש. רוח זו [רוח הכיבוש] כופה את אופציית המאבק והכוח בכל השלבים והנסיבות ובהיבט ההיסטורי. [אופציית המאבק והכוח קיימת] לשם מימוש החזית המדינית

האסטרטגית וההיסטורית בדרגה המספיקה ובמידת ההכרח הנשענת על שלושה יסודות: עיראק, סוריה ומצרים. לאלה יש להוסיף את היסוד הרביעי – החיג'אז ועומקו (דהיינו מדינות המפרץ). יסודות אלה היו מבחינה היסטורית היסודות אשר הביאו לסילוק הפלישות בפלסטין".

בנימה חריפה יותר ביטא חבר הוועדה המרכזית של הפת"ח, עבאס זכי, בנאומים שנשא בשמו של ערפאת (אפריל 2001) את התקווה הפלסטינית להסתייע בחזית הצבאית הערבית, ובעיקר בעיראק, לשם השלמת המסע ההיסטורי לשחרור פלסטין. זכי, כאמור בשמו של ערפאת, אמר כי "אנו נשבעים לך, אבו עודיי (כינויו של סדאם חוסיין, נשיא עיראק) לדבוק בדרך המאבק, עד אשר הצבא העיראקי ישחרר את הארץ מטומאת הדיכוי".²² ובנאום אחר, לזכר אבו ג'יהאד, שיבח זכי בשם ערפאת את עמדתם של ממשלת עיראק ושל העם העיראקי על נכונותם לגייס שבעה מיליון לוחמים "כדי להגיע לאדמת פלסטין ולשחררה מהכיבוש".²³

אחרית דבר ומבט לעתיד

הרשות הפלסטינית, אש"ף והפת"ח גילו עקביות בקו המדיני הבלתי מתפשר ביחס לסכסוך הישראלי-פלסטיני גם כאשר תהליך ההסדרים

היה בעיצומו. תפיסת "הפתרון ההיסטורי" הייתה והינה השלטת בדרך החשיבה הפלסטינית והיא מתורגמת הלכה

תפיסת "הפתרון ההיסטורי"
הייתה והינה השלטת בדרך
החשיבה הפלסטינית והיא
מתורגמת הלכה למעשה
ל"תוכנית השלבים", החותרת
להביא לחורבנו של המפעל הציוני
בארץ-ישראל

למעשה ל"תוכנית השלבים", החותרת להביא לחורבנו של המפעל הציוני בארץ-ישראל. ישראל ניהלה את התהליך המדיני עם הפלסטינים מתוך תפיסה, שהסכסוך עימם הוא מדיני בעיקרו, ושניתן ליישבו באמצעות יצירתם של תנאים לדו-קיום – בראש ובראשונה הכרה הדדית ופריחה כלכלית.

אולם התפיסה הזאת מתעלמת מהראייה הפלסטינית את מהות המאבק עם הציונות ואת מהותם של היעדים ההיסטוריים, הנראים מהזווית הפלסטינית קרובים מבכל עת למימוש.

התהליך המדיני היה בבחינת "סוס טרויאני", שאיפשר לפלסטינים להגיע לעמדה מדינית וצבאית משופרת לקראת המערכה המכריעה על העצמאות ועל השיבה – מערכה אשר לתוצאותיה תהיה

השפעה ישירה על יציבותה של מדינת ישראל. המדינה הפלסטינית אינה רק איום ל"עימות נמוך עצימות" (מונח שבו הרבה המודיעין הישראלי לעסוק בשנים האחרונות בניתוחיו את העימות עם הרשות הפלסטינית), הבא לידי ביטוי ב"אינתיפאדה עממית" או ברמת משתנה של טרור.

הרשות הפלסטינית ועמודי התווך שלה – אש"ף והפת"ח – מגלמים סכנה קיומית למדינת ישראל, העלולה להתממש באופן מוחשי עוד יותר לאחר הקמתה של מדינה פלסטינית עצמאית וקבלת מעברי הגבול היבשתיים, הימיים או האוויריים לשליטה פלסטינית מלאה. האיום על ישראל כמדינה ציונית וכמדינת היהודים ועל עצם קיומה העצמאי טמון בגורמים הבאים:

■ המדינה הפלסטינית לא תהווה

מענה לאמויים הלאומיים הפלסטיניים ולא תחתום את "שערי המאבק ההיסטורי". בידי הפלסטינים, הרואים בפשרה המדינית הוכחה לנסיגה ההיסטורית של הציונות בפני התנועה הלאומית הפלסטינית וביטוי למאזן הכוחות

המשתנה בהדרגתיות לטובתם, תהיה יכולת טובה יותר להמשיך את המאבק ולעודד מגמות חתרניות משטחם ("אינתיפאדת פליטים") ובתוך שטח מדינת ישראל ("אינתיפאדת פלסטיני ישראל").

■ שיבת הפליטים, שתתאפשר מייד לאחר קבלת מעברי

הגבול לידיים פלסטיניות, משמעותה קליטת אלפי לוחמים פלסטינים מלבנון, המשתייכים למיליציות החמושות של הפת"ח, של החמאס ושל ארגונים נוספים. מיליציות אלה יגדילו באופן ניכר את הסד"כ הלוחם בתוך שטחי המדינה הפלסטינית.

■ הרצון הפלסטיני להחיות את החזית הצבאית הערבית עשוי להזמין מעורבות גורמים אזוריים קיצוניים בתוך שטחי

המדינה הפלסטינית – בראש ובראשונה עיראק, איראן וחזב'אללה. הדבר עשוי להתבטא בהעברת אמל"ח מתקדם (ללא יכולת בקרה או ניטור), שיאיים על מרכז המדינה, בשיפור היכולות לאסוף מודיעין – גם בתחום המודיעין למטרות – וכן בהצבת יחידות לוחמות ערביות, ובהן יחידות מיוחדות (בכיסוי "תמים" דוגמת חילופי

סטודנטים וכו') בקו המגע.

החינוך המתמשך ברשות הפלסטינית על ערכי המאבק בציונות עד חורמה ושחרור "כל פלסטין" יצר מורשת מחייבת, המוציאה מחוץ למחנה כל יוזמה מדינית פלסטינית החותרת לפתרון פשרה "היסטורי" של שתי מדינות ב"פלסטין".

הערות

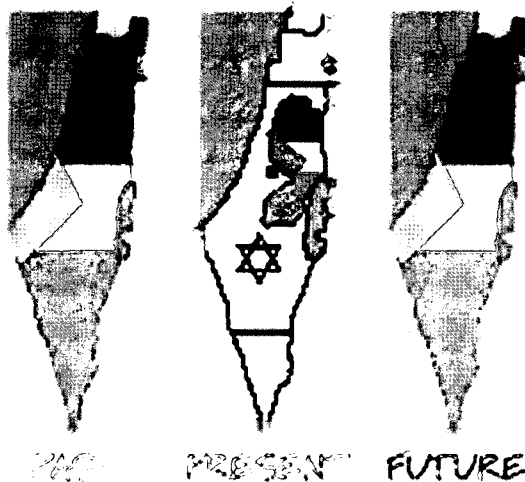
1. התפיסה הזאת מוצגת בהרחבה ובעקביות בעיתון הרשמי של הרשות הפלסטינית, א"צבאח, ובכתב"העת הרשמי, א-ראי.
2. פת"ח, תעמים חרקי, רמאללה, הוועדה העליונה של הפת"ח בגדה המערבית, ינואר 2001, עמ' 5-1.
3. כתב"העת הרשמי א-ראי הביא בגיליונות 32 ו-33 מהחודשים מאי-

אימון נערים פלסטינים במחנות קיץ בעזה

התהליך המדיני היה בבחינת
"סוס טרויאני", שאיפשר
לפלסטינים להגיע לעמדה מדינית
וצבאית משופרת לקראת
המערכה המכריעה על העצמאות
ועל השיבה – מערכה אשר
לתוצאותיה תהיה השפעה ישירה
על יציבותה של מדינת ישראל

13. אל-ח'יאת אל-ג'דידה (רש"פ), 26 ביוני 2000
14. אל-שהדאא (רש"פ), גיליון 28, 28 ביולי 2000
15. איצבאח (רש"פ), 11 בספטמבר 2000. אחד מיועציו של ערפאת, ממדוח נופל, תיאר במספר ראיונות עיתונאיים ובזיכרונות שכתב על "אינתיפאדת אל-אקצא" כיצד התקבלה ההחלטה על פריצתה: "היא (האינתיפאדה) אינה תנועת המונים נפרדת מן הרשות או שפרצה מעצמה. נהפוך הוא, היא החלה על יסוד החלטה מלמעלה של הרשות, לפני שהפכה להיות פעילות עממית. הדבר אירע מייד לאחר ביקור שרון באל-אקצא. באותה עת התכנסו הגופים הפוליטיים והביטחוניים של הרשות הפלסטינית וקיבלו החלטה להגן אל-אקצא. ערפאת ראה בביקור באל-אקצא נקודת פיצוץ של המצב הקיים, המספיקה להצית שריפה לא רק באדמה פלסטינית, אלא גם להשפיע על המצב מחוץ לגבולות פלסטין. התקבלו החלטות שעסקו בהכנות מעשיות, ונערכו ישיבות של הכוחות הנוטלים חלק ברשות, והוחלט על הנעתם לעבר אל-אקצא ביום שישי. כן תוגברו סידורי האבטחה של המסגד באמצעות הבאת שומרים נוספים והוצאת הנחיות למנגנוני הביטחון להיכנס לאל-אקצא ולהגן עליה". אל-דראסאת אל-פלסטיניה, גיליון 47, קיץ 2001, עמ' 44 וכן נובל אובורבטור (צרפת), 1 במארכ 2001
16. אל-ח'יאת אל-ג'דידה (רש"פ), 30 ביולי 2001
17. על מדיניות הכוחות הלאומיים והאסלאמיים ראו את גיליונות העיתון "אל-אינתיפאדה", הנותן במה קבועה לקו המדיני של הגוף הזה.
18. בהרצאה בעזה הגדיר עות'מאן אבו ע'רביה מפורשות את הדמוגרפיה כ"אחד מצירי המערכה הבסיסית העתידית עם יישות הכיבוש לשם מימוש הזכויות הלאומיות הפלסטיניות". אל-ח'יאת אל-ג'דידה (רש"פ), 22 במאי 2000
19. המועצה הלאומית הפלסטינית, אל-דולה אל-פלסטיניה, ואקע ואאפאק ממארה אל-אסתקלאל וא-סידאה, ירדן, דאר אל-כרמל, 2000, עמ' 36-37
20. אל-מג'מעה (כוויית), גיליון 1476, 10 בנובמבר 2001
21. אל-ח'יאת אל-ג'דידה (רש"פ), 8 בדצמבר 2001
22. צוה אל-ג'מאהיר (רמאללה), גיליון מיוחד, מאי 2000, עמ' 23
23. אל-ח'יאת אל-ג'דידה (רש"פ), 22 באפריל 2000. זיאר רג'וב, חבר הוועדה העליונה של הפת"ח ביהודה ובשומרון, הבהיר את ציפיותיו מהקמתה של המדינה הפלסטינית באומרו כי "הפתרון היסודי והאסטרטגי לבעיית פלסטין הוא הקמת מדינה אסלאמית... ממדינה זאת ייצאו הצבאות לשחרור פלסטין... בני פלסטין, והפת"ח בתוכם, אינם רשאים לקבל את ישראל כמדינה נצחית על אדמת פלסטין". אח'באר אל-ח'ליל, 24 בינואר 2000

העבר, ההווה והעתיד של ארץ-ישראל לפי אתר אינטרנט פלסטיני

יוני ויולי-אוגוסט 2000 את תוכן ההרצאות שנשא ראש מנגנון ההכוונה הפוליטית, עות'מאן אבו ע'רביה, בפני קצינים וחיללים פלסטינים. בהרצאות הודגשה ההבחנה בין הפתרון הפוליטי לפתרון ההיסטורי: הכיבוש הוא עדיין האויב העיקרי של העם הפלסטיני... אנו דבקים ביעד הכולל, אשר בשלב הנוכחי מגולם במדינה פלסטינית עצמאית שבירתה ירושלים ובזכות השיבה. יעד זה אינו בבחינת סוף המסע מבחינה היסטורית. השלב אשר ייחשב סוף המסע הינו אינטגרציה גיאוגרפית, היסטורית, תרבותית ואנושית של מולדתנו פלסטין בעומק הלאומי הערבי והאסלאמי".

4. סעיד אל-חסן (עורך), חול אינתיפאק ע'זה אריחא אולא, ירדן, דאר אי-שרוק, 1995, עמ' 51-52
5. בראיון לעיתון פלסטין אל-יום, גיליון 59 מה-17 במארכ 2001 כותב עות'מאן אבו ע'רביה, כי "החלטה 242 היא הלגיטימית אשר תטפל בתוצאות תוקפנות 1967" (כלומר החזרת המצב לקדמותו ללא השלמה בין העמים), "והלגיטימיות הבין-לאומית הנוגעת לסוגיית פלסטין היא החלטות 181 ו-194" (קרי, פתרון הבעיה הפלסטינית בתוך שטחה של מדינת ישראל הריבונית).
6. חול אינתיפאק ע'זה אריחא אולא, עמ' 43
7. אל-ח'יאת אל-ג'דידה (רש"פ), 22 ביולי 2000
8. בספרו "אל-תנטי'ם בין אל-נטי'יה ואל-תבטי'ם פי תג'רבתנה" (מאי 1999), שהוא מעין ספר יסוד ומורה נבוכים לתנועת הפת"ח, כותב עות'מאן אבו ע'רביה (בעמוד 475), כי "היעד הבסיסי של תנועת הפת"ח יישאר הקמתה של המדינה הדמוקרטית הפלסטינית על כל האדמה הלאומית, שבה יהיה שוויון זכויות וחובות בין האזרחים ללא הבדל דת, גזע, מין או צבע. כל הפעילות של הפת"ח קשורה למטרה הזאת, נובעת ממנה וחותרת אליה".
9. צ'חר חבש, אל-מג'אזפה אל-תאריכיה ואטוואק א-סלאמה אל-זוטניה (ללא ציון מקום), המשרד לענייני הגות ומחקר, 1998, (הוצאה שנייה. הספר נכתב ב-1994), עמ' 45-75. בראיון שפורסם לאחר מותו (24 ביוני 2000) צוטט פייסל חוסייני בעיתון המצרי אל-ערבי כמי שמתאר את תהליך אוסלו כ"סוס טרויאני", שנועד להוליק שולל את הישראלים, בלי שהפלסטינים יתירו על יעדיהם האסטרטגיים.
10. כמאל אל-אסטל, "טביעה א-צראע אל-ערבי א-צהיוני ומנהג'תה אל-מסתקבליה", אי-סיאסה אל-פלסטיניה, המרכז למחקרים פלסטיניים (CPRS), שכם, גיליון 25, חורף 2000, עמ' 21-23
11. אל-מג'אהד (עזה), גיליון 101, 3 באפריל 2000
12. אח'באר אל-ח'ליל (חברון), גיליון מספר 4, 4 במארכ 2000